

Суховієнко Н.А.

*кандидат педагогічних наук, логопед,
Консультативно-лікувальний центр патології мовлення
Київського міського психоневрологічного диспансеру № 5*

СТАН І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Включення осіб із особливими потребами в освітній простір є тенденцією, яка характерна для високорозвинених країн та зумовлена зміною ставлення суспільства до зазначеної категорії громадян. Необхідність розвитку інклюзивної освіти визнається ООН з питань освіти, науки і культури: «Інклюзивна освіта відіграє важливу роль у досягненні соціальної рівності і є одним із елементів навчання протягом усього життя людини» [2, с. 4]. Впровадження інклюзивної освіти на усіх рівнях освіти, як один із акцентів сучасної вітчизняної освіти, свідчить про перспективність та тяжіння до європейського освітнього формату.

Значущість інклюзивної освіти не піддається сумніву, про що свідчить науковий інтерес вітчизняних та закордонних науковців до неї. У роботах О. Акімової, Е. Данілавічюте, Д. Деспелер, Е. Кутепової, Т. Лормана, Д. Лупарта, І. Луценко, Н. Софій висвітлено теоретичні, методичні та організаційно-педагогічні аспекти інклюзивної освіти. Слід відмітити результати досліджень інклюзивної освіти, що представили в своїх роботах Т. Бут, Р. Джексон, М. Ейнскоу, В. Засенко, М. Кінг-Сірс, М. Малофєєв, Д. МакГі-Річмонд, Т. Мітчел, Д. Роза, С. Сорокоумова, Д. Харві, І. Хафізулліна, З. Шевців, Л. Шипіцина, О. Шпек, Л. Фомічова. Розробка проблеми формування професійної готовності вихователів до роботи в інклюзивній освіті здійснена у роботах А. Аніщук, О. Голюк, Л. Зданевич, І. Кузави.

Дослідники Г. Кейлі та С. Доуру зазначають, що інклюзивна освіта – «це програми спеціальної освіти, які надають послуги підтримки особам з особливими освітніми потребами для продовження освіти на усіх ступенях разом з однолітками [5 с. 307]. В «Керівних принципах політики в області інклюзивної освіти» ООН відзначено, що «її мета полягає в ліквідації соціального відчуження, що є наслідком різного роду негативних відносин

і відсутності належного реагування на відмінності за ознакою раси, економічного становища, соціального статусу, етнічного походження, мови, релігії, статі, сексуальної орієнтації й індивідуальних здібностей» [2, с. 4]. Відтак, важливість успішного здійснення інклюзивної освіти не піддається сумніву, оскільки її ідеологія відповідає загальнолюдським цінностям і політиці більшості розвинених країн світу.

Основний пріоритет сучасної дошкільної освіти – повноцінне всебічне виховання дитини: її фізичний, моральний, інтелектуальний, соціальний розвиток. Особливої уваги потребують діти, які мають особливі потреби. Для роботи з ними вихователь має бути підготовлений психологічно, теоретично та методично. «Навчання дітей з особливими потребами, кількість яких постійно збільшується, потребує ретельної підготовки з боку педагогічних кадрів, а також забезпечення належних умов відповідно до індивідуальних особливостей кожної дитини означеної категорії» [1, с. 109].

На нашу думку, важливість вирішення проблеми розвитку інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти в Україні супроводжується суперечностями між: 1) високими вимогами суспільства до майбутнього вихователя, здатного працювати з дітьми з особливими потребами та невідповідністю цим вимогам традиційної системи їхньої підготовки у закладах вищої освіти; 2) потребами в майбутніх вихователях з високим рівнем сформованої готовності до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти, яку вони набувають в процесі практики, та станом особистісної готовності до такого процесу; 3) необхідністю повноцінного розвитку дітей дошкільного віку з особливими потребами та недостатньою розробленістю змісту (теоретико-методологічної, методичної, практичної складової) інклюзивної освіти; 4) потребою в професійно компетентних майбутніх вихователях і відсутністю педагогічних умов та моделі їх підготовки до роботи в умовах інклюзивної освіти [4, с. 2].

Одним із факторів успішного вирішення наведених суперечностей є фаховість та професійна підготовленість вихователів закладів дошкільної освіти. Кінцевим результатом професійної підготовки майбутніх вихователів є його готовність до обраної фахової діяльності. За словником, професійно-педагогічна підготовка визначається як «система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує

формування в особистості професійної спрямованості, знань, умінь, навичок і професійної готовності» [3, с. 121]. Професійна підготовка вихователя до майбутньої роботи в інклюзивній освіті має свою специфіку і низку вимог до майбутнього фахівця. Для професійної підготовки майбутнього вихователя, окрім набору знань, умінь та навичок, необхідних для роботи із дітьми з особливими потребами, важливу роль відіграє емоційна складова, тому важливо сформувати в майбутніх фахівців емоційно-позитивне, толерантне ставлення до дітей, які мають особливі потреби. Окрім цього, майбутній вихователь, який пов'язує свою професійну діяльність із дошкільниками в інклюзивній освіті, має володіти знаннями про основні форми порушення слуху, зору, мовлення, затримки інтелектуального та психічного розвитку, опорно-рухового апарату, розуміти особливості підходу до навчання для таких дітей. Професійна підготовка такого фахівця зумовлює, зокрема, знання про організацію інклюзивного навчання, особливостей інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку (серед них – діти із особливими потребами та без них), розуміння специфіки роботи із групою, яка наповнена дітьми із різним рівнем фізичного та інтелектуального розвитку, знання методів та засобів роботи, умінь коректно підбирати та вдало їх реалізовувати. Майбутній вихователь повинен бути ознайомлений із нормативними документами щодо організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти.

Ми розробили професіограму вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти, яка містить необхідні якості фахівця. Професіограму розділено на два блоки: характеристика особистості (особисті якості) та професійні якості (розділені на загальні та спеціальні). Такий вибір обґрунтовуємо тим, що майбутній вихователь закладу дошкільної освіти в умовах інклюзивної освіти має гармонійно поєднувати розвинені особисті та професійні якості. Ми вважаємо, що помилково акцентувати увагу на суто професійних знаннях, уміннях, навичках та компетентностях, які необхідні вихователю інклюзивної освіти в ДНЗ, оскільки велике значення мають риси вихователя як особистості, деякі з них навіть детермінують професійні якості, а окремі з них є обов'язковими для здійснення цієї професійної діяльності. Відтак, до особистих якостей відносимо: людинолюбство, доброзичливість,

відповідальність, порядність, вимогливість до себе, віра в свої можливості, гнучкість, психологічна стійкість, емпатія, терпимість, незаангажованість, відкритість до нового. Визначено необхідні професійні якості, які розподілені на загальні (знання про завдання та цілі освіти, особливості організації навчально-виховного середовища, знання про вікові та індивідуальні особливості дитини, ступені та закономірності її розвитку, знання про чинники впливу на розвиток особистості дитини, усвідомлення суспільної значущості своєї професії, професійна спрямованість, педагогічний оптимізм, педагогічна рефлексія, ораторські здібності, знання про форми роботи із батьками) та спеціальні (знання про особливості розвитку дітей дошкільного віку, знання про організацію інклюзивної освіти, позитивне і толерантне відношення до дітей, які мають особливі потреби, набір знань, умінь та навичок для роботи з дітьми із особливими потребами, знання про основні форми порушення слуху, зору, мовлення, затримки інтелектуального та психічного розвитку, опорно-рухового апарату, поведінки, уміння підбирати ефективні методи для розв'язання проблем дошкільників в інклюзивному середовищі, вміння надавати педагогічну підтримку, орієнтація на потреби та можливості кожної дитини незалежно від наявності або відсутності особливостей розвитку; спрямованість на партнерські відносини із дитиною). Високий професійний рівень, наявність необхідних особистих рис та ціннісних орієнтацій, здатність до їх відтворення в процесі взаємодії із дошкільниками в інклюзивній освіті найкращим чином впливають на перебіг навчально-виховного процесу. Ми впевнені, що професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО в інклюзивній освіті повинна бути скерованою на вироблення саме таких рис та ціннісних орієнтацій.

Отже, теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти займає чільне місце в сучасній міжнародній та вітчизняній освіті. Стан професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти України все ще залишається недостатньо розробленим для успішного втілення інклюзивної освіти, проте однозначно має перспективність для подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Кайдалова Г.П. Досвід зарубіжних країн у запровадженні інклюзивного навчання в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 6. С. 108–116.
2. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования / Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. ЮНЕСКО, 2009. 36 с. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf> (дата обращения: 15.11.2018).
3. Словник психолого-педагогічних термінів і понять (на допомогу працівнику сільської школи) / укл. Ю.В. Буган, В.І. Уруський. Тернопіль: ТОКІППО, 2001. 179 с.
4. Суховієнко Н. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Хмельн. гуманіт. пед. акад. Хмельницький, 2018. 20 с.
5. Kayili G., Doğru S.S.Y. Impact of inclusive education received in early childhood on school readiness: a case study. *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 2012. № 2, pp. 307–315.

Цимбал-Слатвінська С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ЦІЛЕСПРЯМОВАНЕ ВКЛЮЧЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРАКТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Неухильне зростання кількості дітей, які мають різні форми відхилень у мовленнєвому розвитку, актуалізує потребу у кваліфікованих логопедах.

Особливість професії логопеда полягає в тому, що за своєю суттю вона орієнтована на допомогу іншим людям, що передбачає дотримання принципу зв'язку теорії і практики. Цим питанням приділяли увагу О. Баскакова [1], А. Богуш [2], С. Заплатна [3], А. Колупаєва [4], А. Рудих та Л. Мороз [5] та ін. Науковці вважають, що основний шлях такої інтеграції – це розробка якісно нового змісту навчальної практики, починаючи з першого курсу.

Підготовчий етап (перший курс). Для теоретичної підготовки введено інтегративну тему «Основи спеціальної педагогіки і психології» з таких